

BRİTANYA İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞUNDA TUDOR HANEDANI'NIN ETKİSİ¹

İbrahim Çağrı ERKUL

*Arş. Gör., Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
icagrierkul@hotmail.com*

Received: 16.03.2016

Accepted: 17.06.2016

ÖZ

Tudor Hanedanı'nın, İngiltere'nin başında olduğu süre içerisinde gerçekleşen olaylar ve uygulanan politikalar, Britanya İmparatorluğu'nun ekonomik, askeri ve düşünsel temellerinin inşasına büyük katkıda bulunmuştur. Britanya İmparatorluğu'nun ortaya çıkışı literatürde 1583 yılıyla anılmaktadır. 1583 yılı I. Elizabeth'in uzun iktidarı içerisinde yer alsa da, İmparatorluğun kuruluşunda Tudor Hanedanı'nın katkısı bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu sebeple çalışma İngiltere'de 1485'te VII. Henry ile başlayıp 1603'te sona eren Tudor döneminin Britanya İmparatorluğu'nun kuruluşuna olan etkisini detaylandıracaktır. Dönemin daha iyi anlaşılabilmesi için Yüzyıl Savaşları'nın sona erişi ve Çifte Gül Savaşları da çalışmanın konuları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: VII. Henry, VIII. Henry, I. Elizabeth, İngiliz kilisesi, güller savaşı.

THE IMPACT OF TUDOR DYNASTY ON FOUNDATION OF THE BRITISH EMPIRE**ABSTRACT**

The events and policies which were occurred in England during Tudor Dynasty greatly contributed to the structuring economic, military and intellectual basis of the British Empire. 1583 is acknowledged as the emergence of the British Empire in the literature. Although 1583 was within the long reign of Elizabeth I, Tudor Dynasty's contribution should be considered as a whole. Therefore Tudor period from 1485 until 1603 will be detailed based on foundation of the British Empire in this study. To better understand this period, the end of the Hundred Years' War and Wars of the Roses are also among the topics of this study.

Keywords: VII, Henry, VIII. Henry, Elizabeth I, Anglican church, wars of the roses.

¹ Bu makale büyük ölçüde Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında İbrahim Çağrı Erkul tarafından yazımı süren "Dünya Politikasında Commonwealth Örgütü: Üye Devletlerin Çıkarları, Örgütün Etkinliği ve Geleceği'nin Analizi" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Britanya'nın* bir imparatorluk ile ilk "tanışması" M.Ö. 55 yılında Roma İmparatorluğu'nun Britanya'yı işgal girişimi sırasında gerçekleşmiştir. Ada'da Roma işgalinin bitmesini müteakip sırasıyla Anglo-Saxon, Danimarkalılar ve Normanların, Britanya'ya hâkim olmaya yönelik çabaları, İngiltere'nin ortaya çıkıp şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Ortaya çıkan ve zaman içerisinde şekillenen bu devletin bir imparatorluk olarak sınıflandırılması için 1583 yılını beklemek gerekmiştir. Çalışmanın Kraliçe I. Elizabeth ile ilgili bölümünde de değinileceği üzere, 1583 yılında Sir Humprey Gilbert'in Kuzey Amerika'da hak ilan etmesi ve iskân oluşturmaya yönelik politikaları, İmparatorluk için bir milat olarak kabul edilmektedir.

Görüldüğü üzere, İngiltere'nin bir imparatorluk olarak sınıflandırılması, deniz ötesinde bir toprak üzerinde hak iddia etme ve bu topraklarda başarısız da olsa bir kolonileşme girişimiyle ilişkilidir. Ancak Britanya İmparatorluğu'nun ortaya çıkışını yalnızca 1583 yılına bağlamak yanlış olacaktır. İngiltere'nin bir imparatorluk haline gelmesi, tarihin ona "gülmesi" ya da İspanya ve Portekiz'in taklit edilmesi ile açıklanamayacak kadar karışıktır. İngiltere'nin nasıl bir imparatorluk haline geldiği ve "üzerinde güneş batmayan" bu imparatorluğun niçin görelî olarak uzun süre "ayakta kaldığı" sorusunun cevabını tarihsel süreç içerisinde aramak gerekmektedir. İngiltere'nin imparatorluklaşmasının uzun bir zaman aldığı kabulüyle birlikte, çalışmayı sınırlandırmak adına Tudor yönetimi detaylandırılarak, bu Hanedan'ın Britanya İmparatorluğu'nun temellerinin atılmasına ne gibi katkıda bulunduğu araştırılacaktır.

Çalışmada sıkça kullanılacak olan "imparatorluklaşma süreci" kavramına değinmek gerekirse, bu kavramla genel olarak iki hususun vurgulanmaya çalışıldığı belirtilmelidir. Bunlardan ilki, tarihteki birçok imparatorluk gibi Britanya İmparatorluğu'nun da belirli bir tarih veya Monark döneminde ortaya çıkmadığı ve uzun bir süreç içerisinde oluştuğuna ilişkindir. İkincisi ise, Wallerstein'a atıfla açıklayabileceğimiz, imparatorluğu yöneten ülkede -Britanya İmparatorluğu özelinde düşünülürse İngiltere- ulusal bir toplum oluşturma çabasında, emperyal politika ve uygulamalardan yararlandığı saptamasıyla ilgilidir. Wallerstein bu görüşünü şu şekilde açıklamaktadır (Wallerstein, 2012: 50):

"...Batı Avrupa'nın ulus-devletlerinin 16. yüzyıldan itibaren imparatorluklarının göbeğinde az çok homojen ulusal toplumlar oluşturmaya çalıştıklarını; bunu yaparken, emperyal girişimleri ulusal toplumun yaratılmasında belki de vazgeçilmez bir araç olarak kullandıklarını hatırlarsak durum daha da kafa karıştırıcı hale geliyor."

Wallerstein'in burada anlatmaya çalıştığı husus, imparatorluğu yöneten ülkede ulusal bir toplum oluşturmak için, imparatorluklaşma yolunda izlenen politikardan beslenilmiştir. Bu noktada "imparatorluklaşma sürecinin", ilk anlamında kullandığında, neredeyse tüm İngiltere tarihiyle ilişkilendirilebileceğini söyleyebiliriz. İkinci anlamda kullandığında ise Tudorlar döneminde, özellikle de Kraliçe I. Elizabeth tarafından gerçekleştirilen emperyal politikalarının, ulusal bir toplum oluşturulmasına yönelik yaptığı katkılara işaret edilmektedir. Kısaca

* Çalışmada tekil olarak kullanılan "Britanya" kelimesi Kıta Avrupası'nın Kuzey Batı'sında yer alan Ada'yı tanımlamaktadır.

Wallerstein'in 16. yüzyıl Avrupa'sına ilişkin yaptığı saptamanın, İngiltere özelinde açıklayıcı olduğu ifade edilebilir.

Wallerstein'in saptamasını, İngiltere tarihini dikkate alarak **tersinden** değerlendirmenin de mümkün olduğu ileri sürülebilir. Şöyle ki, İngiltere'nin kendisini toprak, din ve ekonomik alanlarda Kıta Avrupası'ndan yalıtmaya yönelik politikaları, doğrudan imparatorluk haline gelmek için yapılmaya da, ülkede homojen bir toplum ile milli kimliğin oluşturulmasını hızlandırmıştır. Özellikle VIII. Henry döneminde göreceğimiz konuların bu yönüyle İngiltere'nin imparatorluklaşma sürecine katkıda bulunduğu rahatlıkla söylenebilir.

Çalışmada, zaman dilimine uygun olarak, öncelikle Yüzyıl Savaşları ve VII. Henry'i İngiltere Kralı yapacak olan Çifte Gül Savaşları ele alınacak, ardından VII. Henry, VIII. Henry, VI. Edward, Kraliçe Mary ve Kraliçe I. Elizabeth dönemleri, İngiltere'nin imparatorluklaşmasına yaptıkları katkılar çerçevesinde değerlendirilecektir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise, Kraliçe I. Elizabeth döneminde gerçekleştirilmeye çalışılan kolonileşmenin, gerçek bir imparatorluk haline gelmek için yeterli olup olmadığı sorusu üzerinde durulacaktır.

2. YÜZYIL SAVAŞLARI'NIN SONA ERİŞİ VE İNGİLTERE'NİN İMPARATORLUK OLMA SÜRECİNE ETKİSİ

Burns'ün, İngiltere tarihindeki en "beceriksiz" kral olarak nitelendirilebileceğini belirttiği (Burns, 2010: 85) VI. Henry'nin, iktidar dönemi ve sonrasında yaşananların, İngiltere'nin bir imparatorluk olarak ortaya çıkmasına giden süreçte büyük etkiye sahip olduğu söylenebilir.

VI. Henry dönemi kötü başlamamıştır. Babası V. Henry'nin ölümünden iki ay sonra Fransa Kralı VI. Charles da hayatını kaybetmiştir. Bu durum, Troyes Antlaşması düşünüldüğünde,* İngilizler için iyi bir gelişme olarak görülebilir. Troyes Antlaşması gereğince, Fransa'da, İngiliz hâkimiyeti başlamış ve ölen Fransa Kralı'nın veliahdı olan Charles, kontrolünü sağlayabildiği birkaç vilayette parasız ve askersiz bir biçimde hayatta kalmaya çalışmıştır (Maurois, 1938: 243-244).

Fransa adına bu kötü gidişi genç bir kız olan Jeanne d'Arc tersine çevirmiştir. Taçsız olan veliaht Charles, Jeanne d'Arc'da gördüğü inancın sonucunda, O'na küçük bir ordu vermiştir. Bu ordu, Orléans'ın kurtarılmasını sağlamıştır. Jeanne d'Arc, her ne kadar İngilizlerce yakalanıp, büyücülük ve sihirbazlık ile suçlanarak yakıldıysa da amacına ulaşmıştır. Jeanne d'Arc'ın ölümünden sonra Fransızlar, İngilizler ile uzun süren bir mücadeleye girmişler ve 1450'ye gelindiğinde İngiltere, Fransa'daki son çabalarının da yetersiz olduğunu görmek durumunda kalmıştır (Yurdoğlu, 1946: 678-686). Savaşı kazanma ihtimali azalan İngilizlerin, 19 Ekim 1453'te Bordeaux'yu da kaybetmeleriyle, Yüzyıl Savaşları bitmiş ve böylece Fransa'daki İngiltere hâkimiyeti son bulmuştur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki; bu savaşlar dizisi, resmi bir antlaşmayla son bulmamıştır. Bu sebeple İngilizler, Fransızlar karşısında aldıkları yenilgiyi kabul etmedikleri gibi, İngiliz hükümdarları da geç bir

* 1420 tarihli Troyes Antlaşması, İngiltere ve Fransa arasında yapılmıştır. Bu Antlaşma İngiltere Kralı V. Henry'i, Fransa tahtına varis yapmıştır. Buna ek olarak Henry, Fransa Kralı'nın kızı ile evlenmiştir. Ancak Fransa tacını giyemeden, 1422'de hayatını kaybetmiştir. Böylece V. Henry'nin, Troyes Antlaşması ile elde ettiği Fransa tahtına varis olma hakkı da henüz dokuz aylık olan oğlu VI. Henry'e geçmiştir (McDowall, 2006: 53).

tarih olan 1802'ye kadar "Fransa Kralı" unvanını muhafaza etme yoluna gitmişlerdir (Christie, 1922: 182). 1802 tarihi Amiens Barış Antlaşmasına tekabül etmektedir. Napolyon'un anılarında İngilizlerin bu Antlaşmaya kadar Fransa tahtına yönelik iddiaya sahip oldukları sonucunu çıkarabiliriz. Armaoğlu'nun aktarımıyla Napolyon'un: "Beni hangi tarafımdan etkileyebileceklerini bilmeyen İngilizler, bana Fransa Kralı olmayı teklif ettiler. Kendilerine acıyarak omuz silktim... Bir yabancı sayesinde kral olmak! Ben zaten milletin iradesi ile hükümdar bulunuyordum" cümlesi İngilizlerin Fransa tahtında hak iddia ettiklerini somutlaştıran bir örnektir (Memorial de Sainte-Helene-Tome 7-, 1823: 165'den aktaran Armaoğlu, 2010: 108). Bu bağlamda Curry'nin çalışmasında belirttiği üzere; Yüzyıl Savaşları'nın nihai anlamda bitişi, 19. yüzyılın başında İngiltere'nin Fransa tahtına ve topraklarına yönelik iddia ettiği haklarından vazgeçmesiyle gerçekleşmiştir (Curry, 2006: 225).

İngilizlerin açık bir biçimde kaybettikleri Yüzyıl Savaşları, İngiltere'yi imparatorluklaşma sürecinde olumlu yönde etkileyecek bir sonuca götürmektedir. Savaş sonunda, İngilizlerin elinde yalnızca bugünkü Fransa'nın kuzeyinde yer alan Calais kalmıştır. İngilizler, Calais gibi küçük bir toprak parçasıyla Kıta Avrupası'nı kontrol etmelerinin mümkün olmadığını anlamışlardır. Bu sebeple de ilgilerini denizlere veya daha doğru bir ifade ile denizlerin kontrol edilmesine kaydırmak zorunda kalmışlardır. Böylece İngilizlerin denizlerde hâkimiyet kurma sürecinin temellerinin, bu mecburiyet üzerine atıldığı söylenebilir (Çimen ve Göğebakan, 2012: 141-148).

Avrupa'nın denizlere verdiği önemin artması da aynı döneme denk düşmektedir. Yüzyıl Savaşları'nın bittiği 1453 yılında İstanbul'un fethinin de gerçekleşmesine paralel olarak Akdeniz ticaretindeki kontrolün Türklerin eline geçmesi, Avrupa devletlerinin farklı ticaret yolları arama çabalarını hızlandırmıştır (Canbolat, 2013: 39; Çimen, 2013: 222-223). Kısaca, İngilizler tarafından 15. yüzyılın ikinci döneminde denizlere gösterilmek durumunda kalınan ilginin temelinde, Kıta Avrupa'sındaki toprakların kaybedilmesinin yanında, İstanbul'un fethinin Akdeniz ticaretine yaptığı etkiyi de dikkate almamız gerekmektedir.

3. ÇİFTE GÜL SAVAŞLARI VE TUDOR DÖNEMİNİN BAŞLAMASI

VI. Henry döneminin beraberinde getirdiği bir başka önemli olay ise literatürde "Güller Savaşı" ya da "Çifte Gül Savaşları" olarak geçen, York ve Lancaster Hanedanı arasında yaşanan savaşlar dizisidir. Söz konusu Savaşların Güller Savaşı olarak adlandırılması, hanedanların armaları ile ilgili bir durumdur. York Hanedanı'nın armasının üzerinde beyaz gül varken, Lancaster Hanedanı'nda ise kırmızı gül bulunmaktadır. Beyaz ve Kırmızı Gül'ün karşı karşıya geldiği bu savaşların, İngiltere için önemli sonuçları beraberinde getirdiği iddia edilebilir. Mowat'ın Çifte Gül Savaşları'nı ele alan kitabının önsözüne (Mowat, 1914: VII) "İngiltere'nin Ortaçağ ve Modern tarihi Güller Savaşları ile birbirinden ayrılır. Bu sorunlu süre sonunda yeni bir İngiltere ortaya çıkmıştır." cümlesiyle başlaması bu bağlamda önemlidir.

1455 yılında başlayan bu savaşlar dizisinin birçok sebebi vardır; ancak ana sebebi York ve Lancaster Hanedanları arasındaki hükümdar olmaya yönelik güç mücadelesidir. Sorunun temelleri, II. Richard'ın öldürülmesinin ardından Lancaster Hanedanı'nın İngiltere'yi yönetmeye başladığı döneme kadar gitmektedir. VI. Henry'nin yönetimdeki yetersizliğinin yanı sıra Fransa'da alınan yenilgilerin neden olduğu toprak kayıpları da savaşların

sebepleri arasındadır. Bunlara ek olarak, Fransa'da bulunan İngiliz askerlerinin ülkeye dönmek zorunda kalması ve bu askerlerin hırsızlığa yönelmesi ile ortaya çıkan devlet zafiyetinin de bir başka sebep olduğu söylenebilir. Nihai olarak, VI. Henry'nin akli sorunları sonucunda yaklaşık bir buçuk yıl hafızasını kaybettiği dönemde, Somerset Dükü yerine York Hanedanı İngiltere'nin koruyucusu ve savunucusu olarak belirlenmiştir. Kral, akli dengesini yeniden kazanmasının ardından, zaman kaybetmeden York Hanedanı'nın yaptıklarını tersine çevirme yoluna giderek, Somerset Dükü'nü, York'un yerine getirmiştir. VI. Henry'nin artık bir erkek varisi olması sebebiyle,(Seymour, 1999: 105-111) tahtın kendilerine savaşız bir biçimde geçme ihtimalinin kalmadığını anlayan York Hanedanı'nın İngiltere Tacı için savaşmaktan başka ihtimali kalmamıştır.

Taht mücadelesini, kısa bir kesintiye uğramakla beraber, York Hanedanı'ndan Edward kazanmış ve IV. Edward unvanı ile 1483'e kadar tahtta kalmayı başarmış, öldükten sonra kendisine halef olacak iki erkek çocuk bırakmıştır. Ancak Edward'ın kardeşi Richard, tahta geçmek için yeğenlerini öldürterek, III. Richard unvanıyla İngiltere tahtına oturmuştur (Maurois, 1938: 248-252). III. Richard'ın iktidarı uzun sürmemiştir; çünkü savaşı kaybetmiş gibi görünen Lancaster Hanedanı'nın hukuki anlamdaki tek varisi olan Henry, tahtı ele geçirerek mantıklı bir hamle ile IV. Edward'ın kızı ile evlenmiş ve böylece Beyaz ve Kırmızı Gül'ü birleştirmiştir (Maurois, 1938: 265). Henry'nin tahtı ele geçirmesiyle birlikte, İngiltere'de Tudor yönetimi başlayacaktır. Bu Hanedan, İngiltere'nin bir imparatorluk olarak ortaya çıkışının ekonomik, askeri ve düşünsel temellerini oluşturması bakımından önemli bir yere sahiptir.

4. VII. HENRY DÖNEMİ: İNGİLTERE'NİN İMPARATORLUKLAŞMASININ EKONOMİK, ASKERİ VE DÜŞÜNSEL TEMELLERİ

VII. Henry'nin Kıta Avrupası siyasetiyle ilgili olduğu gözlemlenmiştir; fakat bu ilgi Henry'nin, gerek ülkesini, gerekse tahtını koruması için bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Henry, tahtını korumak için İngiltere'nin güçlü bir donanmaya sahip olmasının bir gereklilik olduğunu gördüğü belirtilebilir. Bu bağlamda, ticaret gemilerinin üretimine ödenek ayırdığı gibi, küçük ve etkili bir donanma oluşturma konusunda da başarılı olduğu söylenebilir. Henry'nin tahta oturmasının ardından etkili bir donanma oluşturma, İngiltere'de ticareti olumsuz etkileyen sorunların çözümü için de önem taşımaktaydı. O dönemde, İngiltere'de ticaret gemilerinin kolay bir biçimde savaş gemilerine dönüşümünü sağlayacak bir sistem kullanılmaktaydı. Ancak bu sistem, her ne kadar iki işlevin aynı gemilerle yürütülmesini sağlıyor gibi görünse de, bazı dezavantajlar barındırmaktaydı. İlk olarak, uzun bir savaş durumunda ticaret gemileri kendi görevlerini yapamıyorlardı. Bu da ekonomik olarak zarara sebebiyet vermekteydi. Diğer taraftan, olası bir savaş durumunda ticaret gemilerinden oluşan bir filoyu toplamak uzun zaman almaktaydı. Son olarak, devletin ihtiyaç duyduğu gemilere, usulsüz bir biçimde haciz koymasına da sık sık rastlanılmaktaydı. Zaten sorunları olan bu sisteme, VI. Henry döneminde donanmanın çekirdeğini oluşturan kraliyet gemilerinin satışa çıkarılmasının ardından mali sebeplerden ötürü yeni bir donanmanın da toplanamaması eklenince, sistem tamamen işlemez hale gelmiştir. Tüm bunları dikkate aldığımızda, VII. Henry'nin denizciliğe verdiği önemin yanında, küçük fakat etkili bir donanma kurarak İngiltere'nin bir imparatorluk haline gelmesinde çok önemli bir rolü bulunduğunu söylememiz gerekmektedir.

Bu dönemde “Yeni Dünya”nın keşfinin başladığını da dikkate aldığımızda, yapılan katkının önemi bir kat daha artacaktır (Goldingham, 1918: 472-476).

VII. Henry, denizlere yönelik uyguladığı başarılı politikasının yanında, ülkesinin geleceğine yönelik önemli bir öngöründe bulunmuştur. Henry, İngiltere’nin gerek ada olması, gerekse Fransa ile süren uzun savaşların sonucunda oluşmuş ulusal birliği kolaylaştırıcı bir faktör olarak kullanarak, ülkede yerel anlamda var olan çıkarları, ulusal çıkarlarla değiştirme hususunda başarılı olmuştur. Ülkedeki mahalli örgütlenmelerin diğer ülkelere göre daha az kuvvetli olması, Henry’nin bu politikasında kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır. Bu noktada Henry, isabetli bir öngörü ile feodal lordlar ve ülke ekonomisinde etkileri giderek artan orta sınıf arasındaki seçimini, orta sınıftan yana yapmıştır. Böylece, feodal olarak örgütlenen toplumdaki “çürümeyi” erken fark ederek, kraliyet ile orta sınıf arasında bir uyum yakalamayı başarmıştır. Bu uyum ve canlanan ticaret ile orta sınıf, feodal lordlar ile bir çeşit rekabete girerek, bu rekabetten daha da zenginleşerek çıkmayı başarmıştır (Temperley, 1917: 243-244). Henry’nin tavrını orta sınıftan yana koyması hem kendisini hem de orta sınıfı zengin etmiştir. Ancak bunun etkileri yalnızca maddi bir getiri olarak kalmamış, İngiltere’nin deniz ötesi topraklar elde etmesi ve bu anlamda da imparatorluklaşma sürecinde önemli rol alacak olan orta sınıfı, tam anlamı ile görünür ve işlevsel hale getirmiştir.

İngiltere’nin imparatorluklaşma sürecinde önemli olduğunu söyleyebileceğimiz bir başka kesim ise VII. Henry’yi tahta getiren, Güller Savaşı’nda önemleri artan, maceracı tüccar olarak Türkçeye çevirebileceğimiz ‘merchant adventurer’lerdir. Bu kişiler yalnızca Baltık Denizi ve Akdeniz’de ticaret yapan tüccarlar değil, aynı zamanda deniz haydutluğu yaparak İngiltere’ye önemli ölçüde gelir sağlayan kimselerdi. Yarı tüccar ve yarı haydut olan bu kişiler, İngiltere’nin bir imparatorluk haline gelmesinde önemli roller üstlenmişlerdir (Yurdoğlu, 1946: 805). Bu konuya Kraliçe I. Elizabeth döneminde yeniden değinilecektir.

Tüm bunları dikkate alarak, VII. Henry’nin “Yeni Dünya”nın keşfine yönelik çalışmalarına değinmemiz gerekmektedir. VII. Henry keşfedilecek yeni topraklar konusunda istekli, ancak aynı ölçüde de temkinliydi. Kristof Kolomb’un 1484 yılında Portekiz’deki görevinden kovulmasının ardından Henry’nin “kapısını çaldığı” belirtilmektedir. Bu noktada Henry, Kolomb’a olumlu bir cevap vermemiş olacak ki Kolomb, 1492’deki keşif yolculuğuna çıkmadan önce uzun sayılabilecek bir süre İspanya’da beklemek zorunda kalmıştır. Henry ise keşif yolculuğuna Bristol Limanı’nda keşif seyahatlerinde bulunanların lideri konumundaki John Cabot ile devam etmiştir. Cabot, önerilerini Henry’e 1495’in sonuna doğru sunmuş ve ardından, 1496’nın Ocak ayında kabul edilmiştir. Böylece Cabot’un keşif yolculuğu 1497’nin Mayıs ayında başlamıştır. Henry, Cabot’un keşif yolculuğuna çıkmasından önce ona bazı imtiyazlar vererek, hem O’nu güçlendirme, hem de motive etme yoluna gitmiştir. Örneğin Cabot, yeni keşfettiği toprakları Kral adına yönetecek olmasına karşılık, bu toprakların ticaretinde tekel olacak ve kazancının yalnızca beşte birini İngiltere’ye verecekti. Bu motivasyon ile yola çıkan Cabot, sefere başlamasının üzerinden çok geçmeden, Kuzey Amerika’ya ulaşarak İngiltere’ye dönmüştür. İlk girişimin ardından zengin baharatları elde etme hayali ile daha kapsamlı olarak ikincisi yapılmak istenmiştir,

ancak Cabot bu seferde ölmüştür.* Fakat yine de Bristollü tüccarlar, Cabot'un hayalini gerçekleştirmek adına, kendilerini Hint Adaları'na götürecek bir kuzey batı geçişi için uğraşlarını sürdürmüşlerdir. Bu noktada, VII. Henry'nin de bu uğraşları desteklediği, 1501 yılında keşif yolculukları için yeni imtiyazlar verme yoluna gitmesinden anlaşılmaktadır (Busch, 1895: 159-162). Cabot'un, 1497'de bulduğu toprakların* kolonize edilmesine yönelik işlevsel olamamış bazı planlar üzerinde çalışılmış olduğu da belirtilmelidir (Roberts, 1861: 2). Bu planların başarılı olabilmesi için elbette çok erken olduğu söylenebilir; ancak şunu söylememiz gerekir ki VII. Henry, gerek bu topraklar üzerinde hak iddia etme, gerekse bu toprakları elde tutma adına koloni kurmanın önemini erken bir tarihte kavrama başarısını göstermiştir.

Cabot'un seferi, İngiltere için "Yeni Dünya"nın daha önce bilinmeyen bir parçasına ulaşmanın ötesinde bir anlam taşımaktaydı; çünkü bu sefer ile Cabot'un karaya ayak bastığı Amerika Kitası'nın Kuzey Doğu'su, İngiltere'nin imparatorluklaşma sürecinde elde ettiği ilk deniz ötesi topraklar olma özelliğini taşımaktaydı. Bu bağlamda, HARRISSE'in de belirttiği üzere, bu keşif, Kuzey Amerika'nın büyük bir kesiminde, İngiltere Krallığı'nın mülkiyet hakkının başlangıcını oluşturmuştur (HARRISSE, 1898: 449). LURAGHI, sömürgeciliğin tarihini ele aldığı çalışmasında Cabot'un, "Yeni Dünya"ya ulaşmasının İngiltere'nin imparatorluklaşmasında nasıl bir öneme sahip olduğunu şu sözlerle ortaya koymuştur (LURAGHI, 1975: 117):

*"Bu tarihî bir andı, çünkü ilk olarak İngiliz bayrağı Yeni Dünya'da dalgalanıyordu. O sırada bir adada yaşayan bu küçük devletin, Charles Quint'in** imparatorluğunu gölgede bırakacak bir sömürge imparatorluğu kuracağı kimsenin aklına gelmiyordu."*

Bu kapsamda değerlendirmemiz gereken bir başka konu, keşif seferleri temelinde VII. Henry'nin, imparatorluğun düşünsel anlamda temellerini nasıl attığına ilişkindir. Kontrollü dış politikasının yanında, maddi gelirlere olan ilgisi (Burns, 2010: 92) ile bilinen VII. Henry için kâr elde etmek, tek amaç değildir. Attreed, Henry hakkındaki bu görüşünü desteklemek adına Kral'ın yeni bulunan toprakların, kâşifler tarafından nasıl yönetilmesi gerektiğine dair ayrıntılı talimatlar hazırladığını ve keşfedilen topraklardaki yerli nüfusa karşı kötü muamelede bulunanlara ceza verilmesini emrettiğini belirtmiştir (Attreed, 2000: 66). Elbette İngilizlerin imparatorluklaşma sürecinde sömürgeleştirdikleri topraklarda, yerli nüfusa karşı yaptıkları uygulamalar dikkate alındığında, VII. Henry'nin bu noktadaki hassasiyetinin ardıllarınca devam ettirilmediğini söyleyebiliriz. Ancak burada önemli olan, VII. Henry'nin, erken bir dönemde yeni keşfedilmiş topraklara ve bu toprakların yerli insanlarına ilişkin olarak hazırladığı talimatların mantığıdır. Bu mantığın, İngilizleri kurnasız bir biçimde salt sömürü amacı güden İspanyol ya da Portekizli sömürgecilerden ayırarak daha kalıcı bir imparatorluk kurmalarında etkili olduğu iddia edilebilir.

* Cabot'un ikinci seferi ve ölümü hakkında görüş ayrılıkları mevcuttur. Örneğin Hynson, Cabot'un yaptığı ikinci seferle birlikte ortadan kaybolduğunu ileri sürmüştür (Hynson, 2010: 16). Ancak diğer taraftan HARRISSE, Cabot'un ikinci seferinden dönüp dönmediği konusunu ele aldığı makalesinde Bristol kayıtlarının Cabot'un son yolculuğundan döndüğünü kanıtlayıcı yönünde olduğunu belirtmiştir (HARRISSE, 1898: 455).

* Jean Cabot'un 1497'de yaptığı seferinde bulduğu bu topraklara yeni bulunmuş toprak anlamına gelen Newfoundland ismi verilmiştir (Deschamps, 1974: 46).

** Kutsal Roma İmparatoru.

Burada, İngiliz İmparatorluğu'nun kalıcılığına yönelik ortaya koyduğumuz tezi kuvvetlendirmek amacıyla, Luraghi'nin de benzer bir düşünceye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Luraghi'ye göre İspanyollar, çalışmayı kölelerin yaptığı bir eylem olarak gördükleri için yeni keşfedilen topraklara çalışmak için değil, altın arama hevesi ile gitmişlerdi. Ancak İngiliz köylü ve burjuvalar, İspanyol altını gibi kaynağı hızlı bir biçimde tükenecek salt bir sömürü yerine, "Yeni Dünya"da toprağı işlemeye yönelmişlerdir. Bunu yaparken, her ne kadar alın terinin yanında ve hatta bundan daha fazla "kan ve gözyaşı" işlenen bu topraklara dökülmüş olsa da İngilizler, bu yolla daha kalıcı bir zenginlik elde etmeyi başarmışlardır (Luraghi, 1975: 119-120).

5. VIII. HENRY: DİNÎ REFORMASYON VE İNGİLTERE'NİN POLİTİK ANLAMDA GERÇEK BİR ADA DEVLETİ HALİNE GELMESİ

Babası VII. Henry'nin ölümünün ardından 1509'da tahta geçen VIII. Henry dönemi, günümüzde popüler olma konumunu korumaktadır. Ancak bu popülerliğini, yalnızca yaptığı 6 evlilik ve eşlerinden bazılarını öldürtmesi* ya da Ütopya eseriyle tanıdığımız Thomas More'u idam ettirmesi ile açıklamak yetersiz olacaktır. VIII. Henry'nin, Kilise'nin yetkilerini kısıtlamaya çalışan II. Henry'nin politik anlamda torunu olduğu saptamasından hareketle, VIII. Henry'nin daha önce II. Henry tarafından denenilenler çok ötesine geçtiği belirtilmelidir.

1154'de başlayıp, 1189'da biten II. Henry dönemi, İngiltere tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Her şeyden önce II. Henry, otoriter bir Kral olarak Kilise'nin devlet yönetiminde sebep olduğu iki başlılığı ortadan kaldırmayı hedeflemekteydi. Bunun sebebi, o dönemde gücünün zirvesinde olan Kilise, devlet yönetimine karıştığı gibi adalet sisteminde de bir ikiliğe sebebiyet vermektedir. Görülen davaları dinî olarak nitelendirmek yoluyla her türlü davayı üstlenebilen Kilise mahkemeleri suçluların lehineydi. Çünkü Kilise mahkemelerinin verdiği cezalar hem azdı, hem de işlediği suçtan dolayı tövbe eden mahkûm, gerektiğinden çok daha az ceza alabilmekteydi. Bu sebeplerden ötürü, ülkesinde Kilise'nin yetkilerini kısıtlamak isteyen Kral, 1164 tarihli "Constitutions of Clarendon"*** olarak bilinen Anayasa'yı çıkararak, Kilise ve Papazların yetkilerini önemli ölçüde kısıtlama yoluna gitmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, o dönemde Kilise'nin güçlü olması sebebiyle, Kral bu Anayasa'yı 1172'de kaldırmak zorunda kalmıştır (Yurdoğlu, 1946: 257-260). İngiltere tarihinde II. Henry'nin başarısızlıkla sonuçlanan dinî reform çabaları, konjonktürün uygun olması ile ölümünden yaklaşık 300 yıl sonra tahta çıkacak olan VIII. Henry tarafından milli bir Anglikan Kilisesi'nin kurulmasıyla hayata geçirilmiştir. Bu noktada yukarıda da değinildiği üzere VIII. Henry, politik anlamda II. Henry'nin "torunu" olarak kabul edilebilir.

Anglikan Kilisesi'nin kurulması salt dinî bir anlam taşımanın ötesinde, İngiltere'nin imparatorluklaşmasına önemli bir katkı yapmıştır. Nasıl Yüzyıl Savaşları sonunda İngilizlerin Kıta Avrupa'sındaki topraklarının büyük

* Henry'nin eşleri sırasıyla: Aragon'lu Catherine, Anne Boleyn, Jane Seymour, Anne of Cleves, Katherine Howard ve Katherine Parr'dır. Henry'nin eşlerinden Anne Boleyn ve Katherine Howard idam edilmiştir. Henry'nin bu evliliklerinden 3 çocuğu olmuştur. Aragon'lu Catherine'den Mary, Anne Boleyn'den Elizabeth ve tek erkek çocuğunu dünyaya getiren Jane Seymour'dan Edward.

** 1164 tarihli bu Anayasa'ya genel olarak baktığımızda, Kilise ve din adamlarının yanında onlara destek verenler için de ağır maddeler içermekte olduğunu görürüz. Papa ve Başpiskopos ile haberleşme yasaklandığı gibi Kilise memurları ve papazların ülkeden çıkışları kısıtlanarak resmi bir evrak olmadan ülkeden ayrılmaları yasaklanmıştır. Anayasa'ya göre Papa'ya ve Başpiskoposa destek verenlerin menkul kıymetlerine el koyularak mahkûm olmuş bir kişiye sadakat gösterenler tüm ailesiyle sürgün edilecekti (Knowles vd., 1972: 757).

kısmını kaybetmeleri onları denizlere yöneltmiş ise, Anglikan Kilisesi'nin kurulması da İngiltere'yi politik anlamda gerçek bir ada devleti yaparak, devletin kendi çıkarlarını her şeyin üzerinde görmesini beraberinde getirmiştir.

VIII. Henry'i Papalık ile ihtilafa sokacak olaylar, Henry'nin vefat eden kardeşi Arthur'un eşi Aragonlu Catherine ile evlenmesinden sonra başlamıştır. Bu evlilik, Henry'nin 1509'da tahta geçmesinden kısa bir süre sonra yapılmıştır. Ancak bu evliliğin temel sorunu, Catherine'in bir erkek çocuğa sahip olamamasıydı. Erkek varisin olmadığı bu durum İngiltere tahtının, Tudor Hanedanlığı için bitmesi anlamına geliyordu (Burns, 2010: 94). Bunun da ötesinde, VIII. Henry'nin erkek bir çocuğa sahip olmaması, İngiltere'ye İki Gül Savaşı'nın tekrarını da yaşatabilirdi. İşte bu sebeple Henry'nin, bir erkek çocuğa sahip olması bir zorunluluk olarak ön plana çıkmıştır (Maurois, 1938: 290). Bu zorunluluğu Pollard VIII. Henry ile ilgili kitabında şu şekilde açıklamaya çalışmıştır: Henry'nin 1533 yılında eşi Catherine'den boşanmasında, Henry'nin, Anne Boleyn'e olan tutkusu her ne kadar bir teşvik faktörü olsa da, bu boşanmanın tek sebebi olarak gösterilmesi doğru değildir. Bu boşanmada temel sebep, Henry'nin, yasal bir varise sahip olma isteğidir ki, Henry boşanmadan önce Anne Boleyn hamileydi. Bu bağlamda Henry, Catherine'den boşanıp Anne ile evlenerek, doğacak çocuğunun taht için meşru olmasını istemekteydi (Pollard, 1919: 187).

Henry'nin boşanma isteği, Kral'ı Papa ile büyük bir ihtilafın içerisine sokmuştur. Aslında Henry'nin, en başından beri İngiltere'yi, dinî anlamda Katolik Kilisesi'nden ayırmak veya Anglikan Kilisesi'nde reform yapmak gibi bir amacının olmadığı söylenebilir. Buna karşılık Henry'nin, zaman içerisinde Papalığın gücünün ne kadar az olduğunu veya daha doğrusu Papalığın ülkesi üzerindeki etkisinin maddi kaynaklara bağlı olmadığını anlaması, Papalık ile olan ihtilafında neler yapabileceğinin veya ne kadar ileri gidebileceğinin farkına varmasına sebep olmuştur (Pollard, 1919: 428).

VIII. Henry bu ihtilafı ne kadar ileri gidebileceğinin farkına varmasına rağmen, Papa'nın Henry'nin neler yapabileceğini öngörme hususunda başarılı olamadığını söyleyebiliriz. Bu saptamaya Massie tarafından yazılan "*Tudor Kralı Güçlüydü Kraliçe Hırslı*" isimli romandan örnek verecek olursak: Piskopos olan John Fisher, Kral VIII. Henry'nin İngiliz Kilisesi'nin başı olduğunu reddetmesi sebebiyle hapse atılmıştır. Buna cevap olarak Papa III. Paul, Fisher'i kardinal yapmaya karar vermiştir. Papa, kardinalliği temsil eden kırmızı şapkayı İngiltere'ye gönderme kararı olarak Fisher'i, Henry'den koruyacağını düşünmüştür. Ancak bahsi geçen romanda, bu haberi alan Henry kırmızı şapkayı kast ederek "*O zaman Fisher onu omuzlarının üzerinde takmak zorunda kalacak!*" cevabını vermiştir (Massie, 2009: 161-168). Massie'nin romanına atıfla belirttiğimiz bu durum her ne kadar bir kurgu gibi görünse de konunun esası gerçektir ve Henry, Fisher'i Papa'nın kardinallik hamlesine rağmen idam ettirmekte tereddüt göstermemiştir.

İhtilafın sonucu olarak Henry, Anne Boleyn ile olan evliliğinden ötürü Papa tarafından aforoz edilmiştir. Ancak bu durum Kral için bir anlam ifade etmemekteydi, çünkü her şeyden önce Kral zaten kendisini Kilise'nin dışına çıkarmıştı, bu anlamda da "kovulmamış", "istifa etmişti". Diğer taraftan, 1534 tarihli Act of Supremacy (Üstünlük Yasası) ile kendi Kilisesine sahip olmuştu. Henry'nin, kendi Kilisesine sahip olması ve bunun

İngilizlerce kabulü, Kral'ın ülkesinde var olan milliyetçiliği dinî temelde de kullanmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu noktada uyguladığı politikaların devamlılığını, yukarıda da değinildiği üzere, Papalığın gücünün ne kadar az olduğunu anlaması ile sağlayabilmiştir. Papa, Henry'i Katolik hükümdarlar ile cezalandırma girişiminde bulunmuşsa da* başarılı olamamıştır (Maurois, 1938: 293-297). Böylece Papa ve Henry arasındaki "savaş", Henry lehine milli bir İngiliz Kilisesi'nin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

Henry'nin Papa ile girdiği mücadeleyi kazanmasının bir diğer önemli sonucu; İngiltere'nin eskiden kiliseye ait olan topraklara el koyması ve toprakların kullanılması ile elde ettiği parayı bağımsız bir gelir kaynağı olarak kullanma yoluna gitmesidir. Ancak, sonrasında Henry, Fransa ile olan savaşı finanse etmek amacıyla yaklaşık olarak İngiltere'nin dörtte birine tekabül eden bu toprakları satmak zorunda kalmıştır (Stone, 1972: 61 ve Hill, 1969: 31'den aktaran Mooers, 1997: 186). Bu satıştan pratikte en fazla yararlananlar ise Tudor'lar döneminde önemi artan burjuva olmuştur (Mooers, 1997: 186). Bu sebeple rahatlıkla söylenebilir ki, İngiltere'deki reformasyon hareketinin önemli sonuçlarından olan Kilisenin mal varlığına el koyulması ve satışa çıkarılması, İngiltere'nin deniz ötesi topraklar elde etmesinde önemli rol alacak burjuvanın kuvvetlenmesinde bir dönüm noktası teşkil etmektedir.

VIII. Henry'nin de babası VII. Henry gibi denizciliğe önem verdiğini söyleyebiliriz. Ancak VIII. Henry'nin, Kraliyet'e ait gemi sayısının artırılması noktasında babasına göre daha istekli olduğu görülüyor. Örneğin, VIII. Henry'nin tahta geçtiği 1509 yılında Kraliyet'e hizmet veren 5 gemi varken, VIII. Henry'nin devletin başında olduğu dönemde 47 gemi inşa edilmiştir. Bu gemilere gerek satın alma yoluyla, gerekse ganimet olarak ele geçirilen 35 gemiyi de ilave etmemiz gerekmektedir (Anderson, 1959: 5-10'dan aktaran Davies, 1965: 268). Görüldüğü üzere denizciliğe önem veren Henry, bir savaş gemisi filosunu da İngiltere'ye kazandırmıştır. Bu filoyu önemli kılan şey, gemilerin büyük toplarla donatılmış olması ve yine aynı dönemde oluşturulan donanma yönetimine bağlı olmalarıydı. Böylece, savaşlara 1340 gibi geç bir tarihte doğrudan girmeye başlayan İngiliz donanması, daha öncesinde sahip olduğu savunma ve Kıta Avrupası'na asker taşıma görevlerinin dışında, saldırı yapabilme kapasitesini de içerecek şekilde gelişmiştir (AnaBritannica, 1994: 582). Bu gelişmelere rağmen Henry döneminde denizlere verilen önem, coğrafi keşifler ile sonuçlanmamıştır. Bunda temel olarak, Genç Kral'ın Kıta Avrupa'sındaki savaşlara olan yöneliminin yanında, coğrafi keşiflerin ekonomik getirisi noktasında O'nu ikna edebilecek bir kişinin eksikliğinin de etkili olduğu söylenebilir (Moberly, 1887: 107-108). Bütün bunlara rağmen VIII. Henry'nin coğrafi keşif çalışmalarını tamamıyla bıraktığını söylemek hata olacaktır. Örneğin John Cabot'un oğlu olan Sebastian Cabot, VIII. Henry'nin hizmeti altında, babasının amacı olan bir Kuzey Batı geçişi için 1517'de İngiltere'den yeni bir sefere çıkmıştır.

Sebastian Cabot üzerinden bir analiz yaptığımızda, İngiltere doğumlu olup İngiltere için çalışmakta olan bu kâşif, 1518'de İspanya Kralı'nın kendisine önerdiği baş denizci olmak gibi cazip bir teklifi kabul ederek İngiltere'den

* Dönemin önemli bir gücü olarak ortaya çıkan İspanya dahi VIII. Henry'i, Aragon'lu Catherine'den boşanması ve Papalık ile ipleri atması sebebi ile cezalandırmak bir yana var olan anlaşmazlıkları unutma niyetiyle Fransa'ya karşı Henry ile ittifak yapma yoluna gitmiştir. Yalnız bu örnek dahi Henry'nin, Papa ile girdiği mücadelenin kendisi aleyhine sonuçlanmayacağını kanıtlamıştır (McDowall,2006: 70).

ayrılmıştır. Böylece Güney Amerika'ya, İngiltere adına ilk kez ayak basan Sebastian Cabot ve güvendiği subayı George Barlow, İspanya için çalışmaya başlamıştır. Cabot, 1531'de yeniden İngiltere'ye dönmüş olmasına rağmen VIII. Henry'nin hükümdarlığı döneminde tekrar görevlendirilmemiştir (Mulhall, 1909: 13-15). Bu çerçevede düşünüldüğünde Henry, gerek Kuzey Amerika'nın İngilizlerce keşfinde yer almış, gerekse de Güney Amerika'ya ayak basmış bu kâşifi önce "elinden kaçırmış", sonrasında ise O'na yeniden iş vermeyerek bu konudaki tecrübesinden yararlanmamıştır. Henry'nin Kıta Avrupa'sına olan ilgisi* ve Papa ile olan güç mücadelesi, İspanya ve Portekiz düşünüldüğünde, İngiltere'nin sömürgeler bulup kolonileşmesinde bir gecikmeyi de beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu görelî gecikmeye rağmen ilerleyen dönemde, VIII. Henry'nin temellerini attığı millî devlet, rakiplerini yakalama kabiliyetine sahip olmuştur. Bu noktada Henry'nin başarılı bir Kral olduğunu belirtmek zor olmayacaktır. Henry'nin yukarıda değinilen başarılarında, bu dönemde izlenen realist politikaların etkisini de kabul etmek gerekmektedir.

VIII. Henry gerçek bir realisti ve bu anlamda da Pollard, Henry'i "Machiavelli'nin işbaşında olan Prensi" olarak tanımlamıştır (Pollard, 1919: 440). Her ne kadar Machiavelli'nin Tudor İngiltere'sini düşünsel veya politik anlamda hissedilir bir biçimde etkilemediğine yönelik görüşler bulunsada (Weissberger, 1927: 605), Pollard'ın bu benzetmesinde haksız olduğunu söylemek güçtür. VIII. Henry'nin izlediği realist politikalar bunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında Machiavelli'nin şu sözleri Henry'nin, Tudor Saltanatı'nın devamı için sürdürdüğü politika ile uyum içerisindedir (Machiavelli, 1999: 89):

"Yaşananla yaşanması gereken arasında o kadar fark vardır ki, yapmakta olduğunu yapması gereken uğruna bir kenara bırakan kişi, varlığını korumaktan çok, yok olmayı öğrenmiş olur. O halde, varlığını sürdürmek isteyen bir hükümdarın iyi olmamayı öğrenmesi ve koşulların gereklerine göre davranmayı bilmesi gerekir."

Bu alıntı özelinde Henry, konjoktüre uygun olarak yapılması gerekeni seçerek, gerçek bir realist gibi davranmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki, İngiltere krallarının veya daha genel bir ifade ile İngilizlerin tarihte yaşadıkları tecrübeler, onları realist olmaya mecbur bırakmıştır.

Öyle ki VIII. Henry'nin yaptığı dinî reformasyonu kabul etmediği için öldürttüğü Thomas More'un ünlü eseri "Ütopya", konu savaşa veya daha doğrusu savaşın sebeplerine gelince farklı bir tablo çizmektedir. Örneğin More, Ütopyalıların; ülkelerini savunmanın yanında, dost ülkelerin topraklarını düşman veya zorbalardan kurtarmak ile kendilerine yapılan kötülüklerin öcünü almak adına savaştıklarını ortaya koymuştur (Goze, 1995: 119'dan aktaran Ereker, 2004: 24). Bu savaş sebeplerinin, normal bir devletin savaş sebepleriyle benzerlikler gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu anlamda da "Ütopyası" dahi realizmle "yoğrulmuş" olan İngiltere'de, VIII. Henry'nin politikalarının da temellerini realizmden alması şaşırtıcı olmayacaktır.

* Özellikle Fransa ile olan anlaşmazlıklara Henry'nin dikkatini Kıta Avrupa'sına vermesini beraberinde getiriyordu. Bu bağlamda Henry, Kıta Avrupa'sında bazı savaflara da girdi. Örneğin bugün Belçika sınırları içerisinde yer alan Tournai'yi 1513'te ele geçirmiş ve 1518'de yapılan antlaşma sonrasında 1519'da yeniden Fransızlara teslim edilene kadar bu şehir İngiltere'ye bağlı kalmıştır (Davies, 1998).

Henry'nin 1547'deki ölümünden sonra üçüncü eşi Jane Seymour'dan olan tek erkek çocuğu VI. Edward tahta çıkmıştır. Babasının ölümünde henüz dokuz yaşında küçük bir çocuk olan Edward'ın yerine İngiltere, bir konsey tarafından yönetilmiştir. Genç Kral'ın, 1553 yılında henüz 16 yaşındayken ölmesi tahtın ele geçirilmesi için yeni bir güç mücadelesi başlamıştır. Bu mücadeleyi kazanan Henry'nin Aragonlu Catherine'den olan Katolik kızı Mary olmuştur. Böylece Mary, İngiltere tarihinin II. Kraliçesi* olarak tahta geçmiş ve sonrasında İspanya Kralı Philip ile evlenmiştir. Bu evliliğin, doğal olarak İngiltere'yi İspanya'nın etkisine açık hale getirme potansiyeli bulunmaktaydı. Bunun farkında olan Parlamento, yerinde bir hamle ile Mary'nin evliliğini onayladı ancak Philip'i, yalnızca Mary'nin hayatta kaldığı süre içerisinde İngiltere Kralı olarak kabul edeceğini belirten bir çözüm üretti. Belirtildiği üzere Katolik olan Mary, ülkedeki Protestanlara karşı adeta "savaş" açarak binlercesini öldürtmüştür,** fakat Katolik inancını İngiltere'ye yeniden getirmeye ömrü yetmeyerek tahta geçmesinden yaklaşık beş sene sonra 1558'de ölmüştür (McDowall,2006: 70-72). Şunu da belirtmemiz gerekiyor ki, ölmeden önce Mary'nin, kocası Philip ile beraber (1558 yılında) Fransızlara karşı girdiği savaş, Fransa'daki veya diğer bir deyişle Kıta Avrupası'ndaki son İngiliz toprağı olan Calais'in de kaybedilmesi ile sonuçlanmıştır (Maurois, 1938: 315). Bu noktada Calais'in kaybedilmesi her ne kadar İngiltere açısından olumsuz bir gelişme gibi görünse de, yukarıda yaptığımız analiz çerçevesinde, İngiltere'nin imparatorluklaşmasına olumlu katkıda bulunmuştur. Çünkü Calais'in kaybedilmesi, İngiltere'nin Avrupa ile olan "göbek bağının" kesilmesi anlamına gelmiştir.

Bu konuda çarpıcı bir saptama, Tom Glasgow'un "*Philip ve Mary'nin Savaşında Donanma, 1557-1558*" başlığını taşıyan makalesinde yer almaktadır. Glasgow'un bu saptamasında Calais'in kaybedilmesinin, İngiltere'yi yeni ticari pazarlar aramaya mecbur hale getirmesi bir kazanç olarak görüldüğü gibi, İngiltere'nin farkında olmadan Calais'i bir imparatorlukla takas ettiği yorumunu yapmanın bile mümkün olabileceği belirtilmiştir (Glasgow, 1967: 340). Özetle Calais'in kaybıyla beraber İngiltere, gerek fiziki ve ekonomik, gerekse düşünsel anlamda kendisini Kıta Avrupa'sından yalıtarak gerçek bir Ada devleti haline gelmiştir.

Aşağıda ele alınacak olan Kraliçe I. Elizabeth, kaybedilen Calais'in bir gün yeniden İngilizlerin olacağına yönelik umudunu korumuş olsa da Kraliçe'nin birçok bakanı Calais'in kaybedilmesini kabul etmiş olmanın yanında, bundan memnuniyet dahi duymuşlardır. Bakanların duydukları bu memnuniyetin temel sebebi; İngiltere'nin etrafını çevreleyen denizi savunulabilir bir hendek olarak görme noktasındaki eğilimleridir. Calais'in kaybedilmesiyle gerçek bir ada devleti haline gelen İngiltere'de bir saldırı unsuru olarak donanmanın öneminin arttığı da belirtilmelidir (Dawson, 1989: 215).

6. KRALİÇE I. ELİZABETH DÖNEMİ: İNGİLTERE'NİN DENİZLERDE ÜSTÜNLÜK KURMASI VE BRİTANYA İMPARATORLUĞU'NUN DOĞUŞU

Kraliçe Mary'nin ölümü ile tahta, Henry'nin idam ettirdiği eşi Anne Boleyn'den olan kızı Elizabeth geçmiştir. Kraliçe'nin babası Henry döneminden beri devam eden dinsel anlaşmazlığı çözerek, İngiltere'yi müreffeh bir ülke yapma niyetinde olduğu söylenebilir (McDowall, 2006: 72). VIII. Henry'nin hükümdarlığı ile başlayıp

* İngiltere tarihinde yönetime geçen I. Kraliçe, Fatih William'ın torunu ve Kral I. Henry'nin kızı olan Mathilda idi.

** Bu sebeple Kraliçe, "Kanlı Mary" anlamına gelen "Bloody Mary" olarak da anılmaktadır.

Elizabeth'in tahta oturmasına kadar geçen sürenin, coğrafi keşifleri, sömürgelere sahip olmayı ya da kolonizasyonu sekteye uğrattığı yorumunu yapabiliriz. Ancak oluşan milli devletin Elizabeth'in 1558'de başlayıp, 1603 yılına kadar sürecek olan uzun hükümdarlığı döneminde yaşanan tüm bu gecikmeleri telafi etme yolunda önemli adımlar attığını söylemek mümkündür.

I.Elizabeth'in, İngiliz tahtına geçmesiyle beraber "Yeni Dünya"da süren sömürge yarışı içerisinde İngiliz milletinin de olacağına belirtileri görülmeye başlamıştır. Bu anlamda da İngilizler, rakipleri olan diğer Avrupa devletleri ile hem denizlere hâkim olmak, hem de ticari konular ve koloniler için savaşımaya başlamıştır. Artık karşımızda "Yeni Dünya"nın birçok bölgesinde ve yine aynı şekilde oluşan yeni ticaret yollarında hak iddia etmeye başlayan bir İngiltere bulunmaktaydı (Jones ve Sherratt, 1921: 10). I. Elizabeth, rakip devletler ile bir mücadeleye girmesinin ön şartının denizlerden geçtiğini anlamıştı. Kraliçe, bir taraftan ticari olarak denizciliği geliştirmeye yönelik çalışmalarını sürdürürken, diğer taraftan da İngiliz donanmasını, Avrupa'nın en etkili donanması haline getirme amacını taşımaktaydı. Elizabeth, belirli bir büyüklüğün üzerinde inşa edilen ticaret gemilerinin yapımını ödüllendirerek, bu tip gemilerin yapımını cesaretlendirmeye çalıştığı gibi, tahta geçişinin üzerinden kısa bir süre geçmesine rağmen 1559'da Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın düzenlenme yoluna da gitmiştir (Jones ve Sherratt, 1921: 10). Özetle, Elizabeth, denizlerde salt ticari ya da salt askeri anlamda elde edilecek başarıların, İngiltere için işlevsel olmayacağını farkına vararak, ikisi arasında dengeli bir gelişimin İngiltere'nin imparatorluklaşmasına katkı yapacağını, yönetiminin ilk döneminde fark etmiştir.

Kraliçe'nin bu ikisinin dışında önemini fark ettiği bir başka unsur ise İngilizler tarafından zaten yürütülmekte olan deniz korsanlığıdır. Barbara Fuchs'un belirttiği üzere, korsanlık, İngiltere'de zaten donanmanın bir kaynağı olarak görülmekteydi ancak; bunun yeterli olmadığı ve korsanların sahip oldukları yeteneklerden onları kontrol ederek yararlanılması gerektiği, John Dee tarafından Kraliçe'ye, şiddetle önerilmiştir (Fuchs, 2000: 45). Bu noktada Elizabeth, Ferguson'un ifadesi ile "zaten yaşanmakta olan bir şeyi izne bağlamak gibi son derece makul bir karar aldı." Böylece İngiltere'de "İzinli Korsanlık Sistemi"nin başlamasıyla özellikle İspanyollar hedef olarak seçilmiş ve korsanlar önemli miktarda ganimeti İngiltere'ye getirmeyi başarmışlardır (Ferguson, 2009: 33).

Elizabeth döneminde tanık olduğumuz korsanlığın bu "farklı türünün" başarılı olduğu söylenebilir. Bu başarının ortaya çıkmasında korsanları, çıktıkları deniz yolculuklarında finanse eden kapitalist toprak sahipleri önemli bir yere sahip olmuşlardır. Bunun yanında korsanlıkla gelen başarı, korsanlığın sistemsel olmasının da bir sonucu olarak görülebilir. Şöyle ki; seçkinler, yerel yetkililer ve korsanlar arasında yapılan düzenlemeler, bu grupların aralarındaki ilişkinin güvenli bir biçimde devam etmesini sağlamaktaydı. Böylece korsanlık sistemi, Kraliçe'nin tüm saltanatı boyunca aralıklı olarak uygulanabilme şansını bulmuştur (Mathew, 1924: 337).

Kraliçe, korsanlık konusunda ihtiyatlı davranmıştır. Örneğin, Sir Francis Drake'in, 1577'de çıktığı sefere, Kraliçe'nin bizzat kendisi de para yatırmıştır. Ancak resmiyette böyle bir girişimi desteklemeyerek, akıllıca bir yol seçmiştir. Kraliçe'nin de para yatırdığı bu sefer sırasında, İngilizler pasifikteki İspanyol şehir ve gemilerini yağmalayarak, 1580 yılında İngiltere'ye büyük bir servet ile dönmeyi başarmışlardır (Luraghi, 1975: 114). Bu servetin büyüklüğünü anlamak adına, Drake'in seferine para yatıran yatırımcıların %4700 kâr elde ettiklerine

yönelik söylentilerin bulunduğunu belirtmek yeterli olacaktır. İspanyolların yağmalardan haberdar olmasının ardından Elizabeth, aynı akıllı tutumunu devam ettirerek bu yağmalardan haberinin olmadığını ve İspanya topraklarında vuku bulacak tecavüzlere de izin vermeyeceğini belirterek, kendisini bu korsanlık faaliyetlerinin dışında tutmaya çalışmıştır (Maurois, 1938: 331). Kraliçe'nin bu temkinli politikasında, ülkesinin sahip olduğu gücün farkında olmasının önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Elizabeth, babasının ülkesine kazandırdığı askeri imkânlarla rağmen, Avrupa'nın "süper güçlerini" dikkate aldığı anda, onlardan geride olduğunun farkındaydı. Bu sebeple Kraliçe, diplomasi ve bazıları maliyetli olmasına karşın dolaylı yoldan yürütülen bir mücadelenin - İspanyolların gümüş ticaretini engelleme, sömürgelerine saldırma, Avrupa'daki güç dengesini koruma, İspanya'nın düşmanlarına ekonomik ve askeri destekte bulunma vb.- daha doğru olacağını düşünerek, bu yönde politikaları uygulamaya çalışmıştır (Kennedy, 2015: 92-94). Ancak yürütülen bu temkinli siyasete rağmen Kraliçe, İspanya ile karşı karşıya gelmeye mecbur kalmıştır.

Elizabeth İngilteresi'nin denizlerdeki başarısı, elbette korsanlıktan ibaret değildi. Elizabeth döneminde İspanyolların, "Yenilmez Donanma"sının İngilizlerce mağlup edilmesi, bu başarıların en önemlisi olarak kabul edilebilir. İngiltere'de Katolikliğin ortadan kaldırılması, kaybedilen hazine gemilerinden İngiliz korsanların sorumlu tutulması ve Elizabeth'in, İspanya Kralı Philip ile evlenmeyi reddetmesi, İspanyolları 1588 yılındaki bu savaşa iten bazı sebepler arasında bulunmaktadır. 130 büyük gemi ve 20.000 mürettebat ile yola çıkmış olan Philip, İngiltere'nin işgalinden emin olacak ki, Parma Dükü'nün liderliğindeki 40.000 kişilik bir orduyu Flander kıyısında işgal için bekletmiştir. Gelen dev filoya karşılık İngiliz Kraliyet Donanması mütevazı bir güce sahipti. Ancak bir İspanyol işgaline uğramak istemeyen soylu, tüccar ve vatandaşlar, Kraliçe'ye maddi yardımda buldukları gibi, savaşta kullanılacak gemilerin donatılması için de masrafları karşılama yoluna gitmişlerdir. Böylece küçük de olsa 140 gemilik bir filoyu oluşturmayı başarmışlardır. Genel olarak bakıldığında, yukarıda da belirtildiği gibi, İspanyollar, işgalden ne kadar emin ise İngilizler de aynı ölçüde bu savaşın bir işgalle sonuçlanabileceği kötümserliği içindeydiler. Bu bağlamda oluşturdukları 70.000 kişilik orduyu üç gruba bölmüşlerdi. Bu gruplardan birisi güney sahillerini korurken, diğeri başkenti korumakla görevlendirilmiştir. Kısacası, İngilizler, denizdeki savaşın ardından karada da İspanyollar ile bir mücadeleyi öngörmüşlerdi. Fakat savaş, İngilizlerin korktuğu gibi sonuçlanmamıştır. Çıkan fırtınayı iyi değerlendiren İngiliz donanması, Yenilmez Donanma'yı büyük bir mağlubiyete uğratmıştır. Savaş sonunda yalnızca harap halde olan 53 geminin İspanya'ya dönebildiğini dikkate alırsak, mağlubiyetin boyutlarını daha iyi kavrayabiliriz (Collier, 1896: 180-181). Bu mağlubiyetle beraber İspanya'nın denizlerdeki üstünlüğünü yitirme sürecine girdiği görülmüştür.

1588 yılındaki deniz savaşının sebepleri arasında sayılan, Elizabeth'in İspanya Kralı Philip ile evlenmeyi reddetmesi konusu, bir başka açıdan daha önem arz etmektedir. Kraliçe Elizabeth'in taç giymesinin ardından evlilik konusu bir beklenti ve baskı unsuru olarak karşısına çıkmıştır. Kraliçe'nin yabancı bir prensle veya İngiliz bir soyluyla evlenmesine yönelik oluşan beklenti, ilk dönemlerde Kraliçe'nin gerçek bir Monark olarak kabul edilmesinin önüne geçmiştir. Ancak devam eden süreç içerisinde Parlamento'nun kendisini, kadın bir Monark'ın varlığına hazırlamasıyla Kraliçe, erkek egemen bir sistemde kendisine yer bulma imkânına sahip olmuştur

(Heisch, 1980: 45-54). Böylece Kraliçe I. Elizabeth'in yönetimi kendisinden sonra gelecek olan kadın hükümdarlar üzerindeki önyargıyı kırması açısından da ayrı bir öneme sahiptir.

Elizabeth döneminin bir başka başarısı, her ne kadar ilk girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da düşünsel temelleri VII. Henry döneminde atılmış olan kolonileşme çalışmalarıdır. İngilizler mezgit avı için Kuzey Amerika'ya zaten gitmekteydiler. Ancak Sir Humprey Gilbert'in 1583 yılındaki çabaları ile bu bölgede deneme amaçlı iskân oluşturulmaya çalışılmıştır. 1585'te aynı zamanda Gilbert'in üvey kardeşi de olan Sir Walter Raleigh, sonradan Virginia olarak adlandırılacak Roanoke'de başarısız bir girişimde bulunmuştur (Feiling, 1948: 405). 1587'ye gelindiğinde ise Raleigh, 106 kişilik bir göçmen grubunu orada bırakılmasını da içeren bir başka denemede daha bulunmuştur. Ancak iki yıl sonra bu göçmenlerin erzak ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak üzere gönderilen bir başka grup iki yıl önce bırakılan göçmenleri bulamamıştır (Maurois, 1938: 334). Bu ilk kolonizasyon girişimlerini dikkate aldığımızda Elizabeth'in, başarısız olduğu söyleyebiliriz, ancak Virginia'ya ilk düzenli yerleşimlerin 1607'de yapılmaya başladığını (Roberts, 1861: 4-5) dikkate alırsak, düzenli kolonileşmenin Kraliçe'nin ölümünden hemen sonra başladığı gerçeği ile karşılaşırız. Bu anlamda da Kraliçe döneminde, göçmenlerin iskânına yönelik çalışmaların, sonradan elde edilecek başarılı girişimler için bir temel oluşturduğunu sonucunu çıkarabiliriz. Kaldı ki İngiltere'nin bir imparatorluk olarak sınıflandırılmasının, deniz ötesinde bir toprak üzerinde hak iddia etme ve bu topraklarda başarısız da olsa bir kolonileşme girişimiyle ilişkili olduğunu yeniden hatırlarsak, Elizabeth'in bu husustaki öneminin bir kez daha farkına varırız.

Evlenmeyerek ardında bir varis bırakmayan Kraliçe I. Elizabeth'in, 24 Mart 1603'te gerçekleşen ölümünün de sonuçları itibarıyla İngiltere'nin imparatorluklaşmasına katkıda bulunduğu belirtilebilir. Elizabeth'in ölümünün hemen ardından Kraliçe'nin vekili olan Sir Robert Cecil çalışma arkadaşları ile bir toplantı yapmıştır. Toplantının sonunda ise James, Elizabeth'in halefi ilan edilmiştir (Vaughan, 1840: 7). Böylece hali hazırda İskoçya Kralı olan VI. James, İngiltere tahtına I. James olarak oturduğunda, İskoç ve İngiliz tahtı kendi varlığında birleşmiş oluyordu (<http://www.britroyals.com/kings.asp?id=james1>, 2014). Özetleyecek olursak, ardında bir varis bırakmadan ölen I. Elizabeth ile İngiltere'de Tudor dönemi de biterken, James ile başlayan Stuart döneminde İskoçya ve İngiltere Tacı birleşmişti*. Bu durum, hali hazırda Kıta Avrupa'sından yalıtılmış olan Britanya Adaları'nda istikrarı arttırıcı bir unsur olmuştur. İrlanda'nın da Tudor döneminde yeniden fethedildiğini de dikkate alırsak, Britanya Adaları'nda sağlanan görece istikrardan alınan güç ve güvenlik duygusunun, Britanya İmparatorluğu'nun gelişmesine olumlu yönde katkıda sağladığı görülebilir.

7. SONUÇ

Ferguson'a göre,(Ferguson, 2009: 11) *"Avrupa kuzeybatısı açıklarındaki yağmurlu bir takımadanın nasıl dünyaya hükmeder bir konuma ulaştığı, sadece Britanya tarihinin değil, dünya tarihinin temel sorularından birisidir."* Bu soruya cevap verebilmek için genel siyasi tarih bilgisine sahip olmanın yanında, başta Tudor döneminde yaşanan gelişmeler ve uygulanan politikalar olmak üzere, tüm İngiltere tarihini incelemenin bir

* "Taçların Birleşmesi" (Union of the Crowns)

gereklilik olduğu iddia edilebilir. Çifte Gül Savaşları'nın ardından 1485'de VII. Henry ile başlayıp, 1603'de Kraliçe I. Elizabeth ile son bulan Tudor dönemi içerisinde Britanya İmparatorluğu'nun ekonomik, askeri ve düşünsel temellerinin inşası büyük bir hız kazanmıştır. Bu noktada Tudor Hanedanları'nın avantajı, ülkede milli bir kimlik oluşturulmaya yönelik uygulamalar ile emperyal politikaların birbirlerini destekleyecek kadar uyum içerisinde var olmalarıdır.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, tüm bu olumlu gelişmelere rağmen genel kanı; gerek kolonileşmenin tam anlamıyla başarılı olamaması, gerekse de imparatorluk vizyonundan uzak olunması sebebiyle (Maurois, 1938: 357; Feiling, 1948: 403), son Tudor Hanedanı I. Elizabeth İngilteresi'nin, gerçek bir imparatorluk haline de gelemediği şeklindedir. Diğer bir deyişle 1583 yılını Britanya İmparatorluğu'nun ortaya çıkış tarihi olarak görmek doğru olmakla birlikte, Britanya İmparatorluğu'nun Tudor yönetimi altında Portekiz ya da İspanya gibi bir imparatorluk haline geldiğini iddia etmek mümkün görünmemektedir.

Bu noktada Kearney'in, Tudorlar'ın yönetiminde geçen 16. yüzyılın, bir imparatorluğun ortaya çıkışını beraberinde getirdiği için yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmesinin doğru olacağına yönelik düşüncesi (Kearney, 2015: 157) daha isabetli olacaktır. Bu yeni dönem, İngilizler açısından "üzerinde güneş batmayan imparatorluğu", dünyadaki birçok bölge ve ulus için ise az gelişmişliği beraberinde getirmiştir. James Blaut'dan yapılacak bir alıntıyı yorumlayarak bitirmek gerekirse (Blaut, 2012: 300):

"Kapitalizm dünya ölçeğinde bir süreç, bir dünya sistemi olarak ortaya çıktı. Kapitalizmin Avrupa'da yoğunlaşmasının nedeni sömürgeciliğin Avrupalılara, hem kendi toplumlarını geliştirmelerini hem de başka yerdeki gelişimlerin önünü kesmelerini sağlayacak gücü vermiş olmasıdır. Modern dünyayı en iyi açıklayan şey bu gelişme ve gelişememe dinamiğidir."

Elbette Blaut'dan yaptığımız alıntıyı tamamıyla Britanya İmparatorluğu'na mal etmek doğru olmayacaktır. Ancak tarihin gördüğü en büyük sömürge/koloni imparatorluğu olarak kabul edilen Britanya İmparatorluğu'nun, yukarıda bahsi geçen "gelişme ve gelişememe dinamiği" içerisindeki sorumluluğunun büyük olduğu belirtilmelidir. Ayrıca bu "gelişme ve gelişememe dinamiğinin" etkilerinin günümüzde de devam ettiği gözlemlenmektedir. Hatta Harrison, bugün Üçüncü Dünya ülkelerini yıpratın ekonomik, politik ve toplumsal sorunların tamamının sebeplerinin sömürgecilik dönemine dayandırılabilceğini vurgulamıştır (Harrison, 1990: 35). Canbolat'ın ifadesiyle "Ölüm yolculuğuna yatmış gibi hareketsiz duran Afrikalı çocukların ve kadınların ağızlarından yüzlerine üşüşen sineklere bile tepki veremeyen çaresizlikleri..." Batılı insanın aklını ve iradesini, bir sömürge sistemi oluşturmak için kullanmasıyla ilişkilidir (Canbolat, 2014: 168-171). Sonuç olarak, Tudor Hanedanı'nın, kuruluşunda büyük katkıda bulunduğu Britanya İmparatorluğu, bahsi geçen akıl ve iradeyle ortaya çıkmıştır. Bu sebeple İmparatorluğun taşıdığı anlam "gelişme ve gelişememe dinamiği" içerisinde, bulunulan tarafa bağlı olarak değişeceği için Tudor politikalarına bakış da aynı ölçüde farklılaşacaktır.

KAYNAKÇA

- AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi. (1994). Cilt 11. İstanbul: Ana Yayıncılık ve Encyclopedia Britannica, INC.
- Armaoğlu, F. (2010). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. İstanbul: Alkim Yayınevi.
- Attreed, L. (2000). "Henry VII and the "New-Found Island": England's Atlantic Exploration, Mediterranean Diplomacy, and the Challenge of Frontier Sexuality". *Mediterranean Studies*, 9, 65-78.
- Blaut, J. M. (2012). *Sömürgeciliğin Dünya Modeli: Coğrafi Yayılmacılık ve Avrupa-merkezci Tarih*. Çev., Serbun Behçet. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Burns, W. E. (2010). *A Brief History of Great Britain*. New York: Facts On File.
- Busch, W. (1895) *England Under the Tudors King Henry VII (1485-1509)*. Translated by. A. M. Todd, London: A. D. Innes & CO.
- Canbolat, İ. S. (2013). *Gelişmekte Olan Ülkeler, Küresel, Politik ve Ekonomik Çıkar İlişkilerindeki Konumları*. Bursa: Alfa Aktüel.
- Canbolat, İ. S. (2014). *Örümcek Evinde Oturulmaz*. İstanbul: Alfa Aktüel.
- Christie, M. E. (1922). *Henry VI*. Boston and New York: Houghton Mifflin Company.
- Collier, W. F. (1896). *History of the British Empire*. London: T Nelson and Sons.
- Curry, A. (2006). "Yüz Yıl Savaşlarında Savaş, Barış ve Milli Kimlik", *Tarih Boyunca Avrupa'da Savaş ve Barış*. (Ed.) A. V. Hartmann, B. Heuser. Çev., Onur Atalay. İstanbul: Etkileşim Yayınları. 223-240.
- Çimen, A. & Göğebakan G. (2012). *Tarihi Değiştiren Savaşlar*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çimen, A. (2013). *Tarihi Değiştiren Keşifler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Davies, C. S. L. (1965). "The Administration of the Royal Navy Under Henry VIII: The Origins of the Navy Board". *The English Historical Review*, 80(315): 268-288.
- Davies, C. S. L. (1998). "Tournai and the English Crown, 1513-1519". *The Historical Journal*, 41(1): 1-26.
- Dawson, J. E. A. (1989). "William Cecil and the British Dimension of Early Elizabethan Foreign Policy". *History*, 74 (241): 196–216.
- Deschamps, H. (1974). *Keşifler Tarihi*. Çev., Tanju Gökçöl. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Ereker, F. A. (2004). "İlkçağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı". *Uluslararası İlişkiler*, 1 (3): 1-36.
- Feiling, K. (1948). *A History of England*. Book Club Associates.
- Ferguson, N. (2009). *İmparatorluk Britanya'nın Modern Dünyayı Biçimlendirishi*. Çev., Nurettin Elhüseyni. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Fuchs, B. (2000). "Faithless Empires: Pirates, Renegades, and the English Nation". *English Literary History*, 67(1): 45-69.
- Glasgow, T. (1967). "The Navy in Philip and Mary's War, 1557–1558". *The Mariner's Mirror*, 53(4): 321-342.
- Goldingham, C. S. (1918). "The Navy Under Henry VII". *The English Historical Review*, 33(132): 472-488.
- Harrison, P. (1990). *3. Dünyanın Batılılaştırılması*. Çev., Cevdet Cerit. İstanbul: Pinar Yayınları.
- Harrisse, H. (1898). "Did Cabot Return From His Second Voyage?". *The American Historical Review*, 3(3): 449-455.

- Heisch, A. (1980). "Queen Elizabeth I and the Persistence of Patriarchy". *Feminist Review*, 4, 45-56.
<http://www.britroyals.com/kings.asp?id=james1> (E.T.21.05.2014)
- Hynson, C. (2010). *Kolomb ve Rönesans Kaşifleri*. Çev., Kerem Keskiner. İstanbul: Koleksiyon Yayınevi.
- Jones, H. L. & Sherratt C. (1921). *A History of the British Colonies*. London: W. B. Clive.
- Kearney, H. (2015). *Britanya Adaları Tarihi Dört Ulusun Tarihi: İngiltere, İskoçya, İrlanda ve Galler*. Çev., Ö. U. Hoşafçı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Kennedy, P. (2015). *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri 16. Yüzyıldan Günümüze Ekonomik Değişim ve Askeri Çatışmalar*. Çev., Birtane. Karanakçı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Knowles, M. D. vd., (1972). "Henry II's Supplement to the Constitutions of Clarendon". *The English Historical Review*, 87(345): 757-771.
- Luraghi, R. (1975). *Sömürgecilik Tarihi*. Çev., Halim İnal. İstanbul: E Yayınları.
- Machiavelli, N. (1999). *Hükümdar*. Çev., Selahattin Bağdatlı. İstanbul: DER Yayınları.
- Massie, E. (2009). *Tudor Kral Güçlüydü Kraliçe Hırslı*. Çev., Beril Tüccarbaşıoğlu Uğur. İstanbul: Artemis Yayınları.
- Mathew, D. (1924). "The Cornish and Welsh Pirates in the Reign of Elizabeth". *The English Historical Review*, 39(155): 337-348.
- Maurois, A. (1938). *İngiltere Tarihi*. I. Cilt. Çev., Hüseyin Cahit Yalçın. İstanbul: Kanaat Yayınevi.
- Mcdowall, D. (2006). *An Illustrated History of Britain*. Longman.
- Moberly, C. E. (1887). *The Early Tudors Henry VII. - Henry VIII*. London: Longmans, Green, and CO.
- Mooers, C. (1997). *Burjuva Avrupa'nın Kuruluşu Mutlakçılık, Devrim ve İngiltere, Fransa, Almanya'da Kapitalizmin Yükselişi*. Çev., Bahadır Sina Şener. Ankara: Dost Kitabevi.
- Mowat, R. B. (1914). *The Wars of the Roses 1377 – 1471*. London: Crosby Lockwood and Son.
- Mulhall, M. M. (1909). *Explorers in the New World Before and After Columbus and the Story of The Jesuit Missions of Paraguay*. London: Longmans, Green, and CO.
- Pollard, A. F. (1919). *Henry VIII*. London: Longmans, Green and Co.
- Roberts, B. H. E. (1861). *History of the Colonial Empire of Great Britain*. London: Longman, Green, Longman, and Roberts.
- Seymour, W. (1999). *Battles in Britain and Their Political Background 1066 -1746*. Ware, Hertfordshire: Wordsworth Editions.
- Temperley, G. (1917). *Henry VII*. London: Constable and Company.
- Vaughan R. (1840). *The History of England Under the House of Stuart, Including the Commonwealth*. Part I. London: Baldwin and Cradock, Paternoster Row.
- Wallerstein I. (2012). *Modern Dünya Sistemi Kapitalist Tarım ve 16. Yüzyılda Avrupa Dünya Ekonomisinin Kökenleri*. I. Cilt. Çev. Latif Boyacı. İstanbul: Yarıncılık.
- Weissberger, L. A. (1927). "Machiavelli and Tudor England". *Political Science Quarterly*. 42(4): 589-607.
- Yurdoğlu İ. (1946). *İngiltere'nin Tarihi*. II. Cilt. İstanbul: Ahmet Sait Oğlu Kitabevi.

EXTENDED SUMMARY**Purpose and Significance**

The aim of this study is to analyse the impact of Tudor Dynasty on foundation of the British Empire. In this context, this study tries to underline Tudor Dynasty's contribution to the structuring economic, military and intellectual basis of the British Empire. Considering the events and policies which were occurred Tudor period from 1485 until 1603 as a whole is the main significance of this study.

Methods

Tudor period in England from 1485 until 1603 will be detailed based on foundation of the British Empire in this study. To better understand this period, all kings and queens of Tudor Dynasty (Henry VII, Henry VIII, Edward VI, Mary I, Elizabeth I) and the end of the Hundred Years' War and Wars of the Roses are among the topics of this study. This study details kings and queens of the Tudor period parallel to their importance in the establishment of the British Empire. In this context, periods of Henry VII, Henry VIII and Elizabeth I are elaborated. The theoretical framework of the study is based on political realism. Political realism is not examined under a separate heading, and associated with the events of Tudor period, such as Henry VIII's divorce from Catherine of Aragon (daughter of the King and Queen of Spain), Henry VIII's struggle with the Catholic Church, separation of the Church of England from the Catholic Church, Queen Elizabeth I's foreign policy strategies against Spanish Empire and especially Queen's piracy system which was bring wealth and power to England.

The Hundred Years' War is not among the topics of this study. But to better understand Tudor period, the end of the Hundred Years' War should be taken into consideration in order to realize the conditions in the country when Tudor Dynasty comes to power. Similarly, the experience of Wars of the Roses had an impact on Henry VIII's domestic and foreign policy. That's why, analysing this wars is a necessity for the study.

Results

With the end of the Hundred Years' War, Calais became the last English possession in France / continental Europe. Considering this condition, the loss of the Hundred Years' War was a milestone for England to become an island state. British were forced to find new markets because of losing most of their continental possessions in continental Europe and also the conquest of Istanbul by Turks. That's why, when Henry VII ascended the throne of England in 1485, he realized the importance of maritime. Also, Henry VII worked on discovery of "New World" and new trade routes with John Cabot (Explorer). Although Cabot discovered the North America, Spain and Portugal lead in discovering new lands. That's why, Henry VII was not very successful in exploration of new lands; but Henry VII tried to create intellectual basis of colonialism which was too important for foundation of the British Empire. Henry VIII was a realistic King, and he wanted a male heir. For this reason, he divorced from Catherine of Aragon, and married with Anne Boleyn to ensure Tudor Dynasty's future. But

Henry's policy created a problem with the Catholic Church. Eventually, Henry prevailed over the Catholic Church because he realized the weakness of the Catholic Church. After Religious Reformation, we can assume that England became a true island states in a political sense. Also, we have to say that Henry VIII played an important role in the development of maritime in England. In other words with him the British Navy has evolved in quantity and quality. After Henry VIII's death his daughter Mary ascended the throne of England. Mary lost Calais which was the last continental possession of England. Although this loss seemed bad for England it was a milestone for England to become a real island state. After Mary's death the long reign of Elizabeth I started. Elizabeth focused on maritime just like his father despite this; she knew British seapower was not enough to go to war with Spain. That's why, she struggled with Spain indirectly. In this context Queen used a piracy system against Spain to avoid a war with this empire. This policy worked for a while but finally a war became inevitable. British naval forces defeated Spanish Armada (Invincible Armada) in 1588. After that Britain began to rise as a global power. Finally 1583 is acknowledged as the emergence of the British Empire in the literature because of colonialism attempts. Although 1583 was within the long reign of Elizabeth I Tudor Dynasty's contribution should be considered as a whole to better understand economic, military and intellectual basis of the British Empire.